

Životopis

prof. RNDr. Anatolija Dvurečenského, DrSc.

jeho vlastnými očami

„Čo chceš, aby tebe robili, čiň aj ty iným.“

Narodil som sa v roku 1949 v Kysuckom Novom Meste. Môj otec, Ing. Vladimír Dvurečenskij (1899 – 1974), bol ruský exulant, ktorý prišiel do Československa z Francúzska v polovici 20. rokov. V Prahe vyštudoval na ČVUT geodéziu, a keď vypukla hospodárska kríza, našiel si miesto na Slovensku. Najskôr pôsobil v oblasti Lučenca, Hnúšte, Rimavskej Soboty a od začiatku päťdesiatich rokov v Tornali. Keď som sa narodil, otec už mal 50 rokov. Spolu s rodičmi a mladšou sestrou Svetlanou som vyrastal v malom mestečku Šafárikovo (dnes sa opäť volá Tornaľa), ktoré leží na Gemeri, v juhovýchodnom cípe stredoslovenského kraja, skoro na maďarských hraniciach.

V Šafárikove som navštevoval základnú školu aj gymnázium, ktoré sa za mojich časov volalo Stredná všeobecnovzdelávacia škola. Slovenské gymnázium v Tornali vzniklo v roku 1949 a o dva roky vzniklo aj maďarské gymnázium. Po rokoch sa gymnázia spojili, ale bohužiaľ, po 70 rokoch gymnázium v Tornali zaniklo a v roku 2019 sa presťahovalo do Rimavskej Soboty.

V roku 1967 som po maturite odišiel študovať matematiku do Bratislavy na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského, odbor Pravdepodobnosť a matematická štatistika - ekonometria. Vtedy sa najprv musela študovať dvojkombinácia matematika-fyzika a až po dvoch rokoch sme sa mohli špecializovať na matematikov, fyzikov alebo učiteľov matematiky a fyziky. Začínalo nás okolo 220 a skončilo asi 60. Rád si spomínam na prednášky mladého docenta Hejného a na jeho skriptá z analytickej geometrie. Vtedy sa skriptá cyklostylovali, napísali sa na blany a z nich sa tlačili jednotlivé stránky. Neexis-

toval LaTeX ani Word a písalo sa na obyčajných písacích strojoch, formuly, indexy a grécke písmena sa museli dopisovať na blany rukou. Po niekoľkých desiatkách výtlačkov boli niektoré časti tak slabo vidieť, že pri učení sa na skúšku som ich dopisoval perom do skrípt a musel som vedieť, čo kde asi patrí. Takže pri poslednej strane som sa to všetko riadne naučil.

V štvrtom ročníku nás začali učiť aj vtedy mladí pracovníci vtedajšieho Ústavu teórie merania SAV: Ing. RNDr. Lubomír Kubáček, CSc., RNDr. Andrej Pázman, CSc. a RNDr. František Štulajter, ktorí ovplyvnili moje ďalšie smerovanie v matematike. Andrej Pázman bol experimentálny fyzik. Počas jeho trojročného pracovného pobytu v Spojenom ústave jadrových výskumov v Dubne sa však z neho stal štatistik. Bol jedným z dvoch zakladateľov nového smeru v matematickej štatistike, teórie štatistického dizajnu. Okrem toho sa zaujímal aj o matematické základy kvantovej teórie merania. Po ukončení štúdia v roku 1972, sme spolu so spolužiakom Gejzom Wimmerom, nastúpili ako interní ašpiranti na Ústav teórie merania SAV v Bratislave. Gejza k RNDr. Kubáčkovi a ja k RNDr. Pázmanovi. Stal som sa jeho prvým ašpirantom (doktorandom).

Od septembra však bolo potrebné absolvovať ešte jednoročnú vojenskú prezenčnú službu. Spolu so spolužiakom M. Kubánom sme hneď pred skončením vysokej školy písali na vojenskú správu žiadosti, či by sme v rámci vojenskej prezenčnej služby nemohli vyučovať matematiku na niektorom vojenskom gymnáziu. Koncom augusta kamaráti dostávali povolávacie rozkazy, len ja nie. Na vojenskej správe mi povedali, že na vojenčinu pôjdem až o rok. Ale to mi nevyhovovalo, lebo prerušiť po roku internú ašpirantúru na jeden rok sa mi nezdalo rozumné. Tak mi navrhli, že ako ašpirantovi mi dajú odklad na 3 roky, čo mi tiež nevyhovovalo, lebo najviac práce s dizertačnou prácou býva na konci štúdia, takže som žiadal, že chcem ísť na vojnu teraz. Ostatní chlapi v rade za mnou chceli odklad a ja som chcel narukovať. Dokonca som si hľadal nejakú protekciu, aby som mohol ísť na vojenčinu. Nepodarilo sa, takže nakoniec som dostal trojročný odklad.

Po troch rokoch, na jeseň 1975, som dokončil prvý draft dizertačnej práce a ukázal ju školiteľovi a budúcemu oponentovi prof. RNDr. Tiborovi Neubrunnovi, DrSc. (v tom roku som sa stihol aj oženiť). Ten si to prezrel a povedal, že môžem písať na ostro. Za pár dní, začiatkom decembra, som ale dostal povolávací rozkaz do Tábora v južných Čechách. Robil som pomocníka telovýchovného náčelníka a mal som na starosti sklad so športovým náradím, vtedy sa tam robili výbery do futbalových Dukiel a Červených hviezd. Po pár

dňoch ma poslali k jednému majorovi kresliť tabuľky. Keď sa ma pýtal odkiaľ som a čo robím, povedal som mu, že som matematik a že som nestihol naklepať na písacom stroji dizertačnú prácu. Ponúkol mi, že každý pracovný deň po 16.00 hod. si môžem zobrať od neho písací stroj a klepať dizertačnú prácu v športovom sklade. Takže na vojenčine som nielen napísal dizertačku, ale aj svoje prvé články do časopisu *Mathematica Slovaca*. Pripomínam, že vtedy ešte nebol LaTeX a Word a dizertačná práca musela byť napísaná po slovensky. Tomu majorovi Hubáčkovi som doposiaľ povďačný za jeho pomoc. Navyše si treba uvedomiť, ako v tých rokoch, keď sa veľmi striehlo na to, aby nedajbože sa nepísali protisocialistické pamflety, mi dôveroval, hoci ma nikdy predtým nevidel. Takže nakoniec som ani nestratil rok ako matematik a začiatkom marca 1977 som na Matematickom ústave SAV obhajoval dizertačnú prácu s názvom *Vyšetrovanie vlastností zovšeobecnených stavov na logike*. V roku 1978 som získal cenu Mladých matematikov JSMF.

Po ukončení ašpirantúry som začal spolupracovať s RNDr. Silviou Pulmannovou. Napísali sme zopár spoločných prác a koncom decembra 1979 som odišiel na podnet prof. Pázmana na dvojročný pracovný pobyt do Laboratória výpočtovej techniky a automatizácie Spojeného ústavu jadrových výskumov v Dubne pri Moskve. Dubna leží 120 km na sever od Moskvy, na brehu rieky Volga, kde bola postavená prvá elektrárň na Volge. Pôvodne Dubna bola postavená ako tajný sovietsky ústav, ktorý sa v 50-tych rokoch otvoril pre všetky socialistické krajiny. Mesto leží na rovine, obkolesené lesmi, prejavuje sa tu už menší efekt bielych nocí. Celé mesto bolo podriadené vede, ešte aj naše manželky sa rozprávali o tom, čo robia manželia. Do ústavu sa mohlo ísť vo dne i v noci. Na ulici ste mohli stretnúť veľké osobnosti sovietskej fyziky. Napríklad akademik N.N. Bogoljubov (1909 – 1992) bol riaditeľom Steklovovho matematického ústavu AV ZSSR v Moskve, ale aj SÚJV, takže bol aj mojím riaditeľom. Bežali tam mnohé konferencie, kam prichádzali hostia z celého sveta. My sme s rodinou odišli do Dubny traja na dva roky a nakoniec sme sa vrátili domov štyria po šiestich rokoch, lebo sa nám v Dubne narodil syn Andrej.

Krátko po narodení syna, v Bratislave nečakane zomiera moja mama. Doma mal náš otec malý kufrík ešte z Francúzska, kde mal svoje staré fotografie a listy. Ako deti sme sa v ňom neraz hrabali, ale ináč sa na tie veci človek pozerá, keď má 10 rokov a ináč, keď má vyše 30. Sestra mi poslala listy z roku 1934, ktoré písali môjmu otcovi jeho otec a dvaja bratia z Rostova na Done.

Otec po vojne už nenašiel nikoho z rodiny. V jednom liste sa písalo, že otcovmu bratovi Anatolijovi sa narodil syn, a že druhý tiež očakáva narodenie dieťaťa. Koncom roka 1983 som bol v Moskve, v Leninskej knižnici v oddelení dizertačných prác. A kým som čakal na svoju zákazku, uvedomil som si, že v knižnici sú dizertačné práce z celého Sovietskeho zväzu. Napadlo mi pozrieť do katalógu, koľko Dvurečenských je v ZSSR kandidátov vied. Našiel som 6 ľudí a jeden bol z Rostovskej univerzity a mal otcovské meno Anatolijevič. Na toho som sa zameral, napísal som list na univerzitu, zhodou okolností, odpísal mi zástupca dekana, ktorý bol konškolák s mojím hľadaným a ten mi dal jeho moskovskú adresu. Napísal som mu a jedného dňa, keď som bol v Moskve, som zazvonil na udanej adrese. Otvoril mi jeden pán a z rozhovoru sa ukázalo, že je to môj vlastný bratanec. Otec odišiel z Ruska v roku 1919 a mne sa podarilo objaviť začiatkom roka 1984 otcových ruských príbuzných a bol som aj na hrobe starej mamy. Takže pobyt v Dubne bol nielen odborne obohacujúci, ale navyiac som objavil aj svoje ruské korene.

Začiatkom roka 1986 som sa vrátil na Slovensko. Situácia v Ústave merania SAV sa zmenila hlavne v našom oddelení, pretože traja lídri, RNDr. Ľ. Kubáček, DrSc., RNDr. A. Pázman, DrSc. a RNDr. S. Pulmannová, DrSc., už pracovali na Matematickom ústave SAV, kam aj mňa ťahalo za nimi. Akademik Štefan Schwarz, riaditeľ MÚ SAV, mi rok držal miesto, kým ma konečne pustili z Ústavu merania SAV na MÚ SAV. Takže začiatkom februára 1987 som sa stal pracovníkom MÚ SAV. Tu som opäť začal intenzívne spolupracovať so Silviou Pulmannovou na problematike kvantových logík. Popri vedeckej práci som sa od letného semestra v roku 1989 začal venovať aj pedagogickej práci na MFF UK. V tom čase jeden kolega z MFF začínal mať problémy na škole, tak prof. RNDr. Tibor Neubrunn, DrSc. a vtedajší riaditeľ MÚ SAV, prof. RNDr. Ing. Ľubomír Kubáček, DrSc., sa spolu dohodli a navrhli mi vymeniť sa s ním. On začal chodiť na náš ústav, kde nebol tak na očiach vtedajšej vrchnosti na fakulte a ja som začal prednášať teóriu pravdepodobnosti na MFF, pričom výplatu sme si brali na domácich pracoviskách.

V júni 1989 som obhájil na MÚ SAV veľký doktorát (tiež som zase musel prekladať svoje články z angličtiny do slovenčiny) a ako novum som už mal oponenta zo zahraničia, čo dnes je už bežná vec. Začali sa objavovať prvé príznaky otepľovania v kontaktoch so západom. Na konci jari 1989 prišla oficiálna informácia na ústav SAV, že kto má vedecké kontakty s Nemeckom, môže sa uchádzať o získanie grantu Alexander von Humboldtovej nadácie

v NSR. Predtým, štipendium z tejto nadácie, ktoré vždy patrilo medzi najprestižnejšie, bolo zakázané a z ČSSR maximálne 3-5 ľudia získali ročne toto štipendium. V 68. roku to bol boom, a potom na 20 rokov zakázané. Tak som kontaktoval prof. P. Mittelstaedta (1929 – 2014) z Ústavu teoretickej fyziky na Univerzite v Kolíne nad Rýnom, ktorý ma pozval. Štipendium som získal a na Univerzite v Kolíne nad Rýnom som bol 20 mesiacov (1991 – 1992). S otvorením hraníc sa objavili veľké možnosti cestovania na vedecké podujatia po celom svete a nadväzovanie kontaktov s poprednými odborníkmi.

V 90. rokoch som začal spolupracovať s talianskymi kolegami. Najprv to boli kolegovia okolo prof. P. de Lucia z Univerzity v Neapole, a potom s prof. A. Di Nola z Univerzity v Salerne. Pozývali ma na veľa pobytov a napísali sme niekoľko spoločných článkov.

Na Matematickom ústave SAV v Bratislave pracujem už od roku 1987. Tu som v roku 1989 úspešne obhájil aj svoju doktorskú dizertačnú prácu. V rokoch 1988, 1990, 1992, 1995 - 2001 som bol na mesačných študijných pobytach vo Fínsku, Švajčiarsku, Taliansku a Francúzsku. V rokoch 2000-2001 som pôsobil v rámci Humboldtovej nadácie na Univerzite v Ulme. V roku 1993 som sa habilitoval a v roku 1997 inauguroval na MFF UK. V roku 1998 som bol prezidentom SR vymenovaný za univerzitného profesora. V roku 1999 som sa stal riaditeľom MÚ SAV na dlhých 16 rokov. Bol som ale rád, že pomimo riaditeľských funkcií som bol schopný ďalej sa aktívne venovať vedeckej práci.

Publikoval som vyše 310 vedeckých prác venovaných aktuálnym problémom teórie kvantových logík, fuzzy množín a teórie hromadnej obsluhy, na ktoré mám vyše 3500 citácií. Som autorom 2 monografií. V roku 1988, 1990, 1993, 1995 som spoluorganizoval Zimné školy z teórie miery, na ktorých sa zúčastnili poprední odborníci z celého sveta. V roku 1998 som bol členom organizačného tímu štvrtého svetového kongresu kvantových štruktúr v Liptovskom Jáne a v roku 2006 ôsmeho kongresu na Malte.

V roku 2003 som bol zvolený za zakladajúceho člena Učenej spoločnosti SAV, v roku 2011 sa stal členom Európskej akadémie vied a umení. V roku 2004 som bol zvolený v Denveri (USA) za prezidenta International Quantum Structures Association a od leta 2006 som bol viceprezidentom. V rokoch 2007 – 2012 som bol členom komisie ERC, Brusel, pre výber grantov pre mladých matematikov. Od roku 2001 som bol členom pracovnej skupiny pre matematiku pri Akreditačnej komisii a v rokoch 2008-2014 som bol členom predsedníctva APVV. Som členom redakčných rád vedeckých časopisov *Soft Computing*, *Mathematica Slovaca*, *Indian Journal of Mathematics*, *J. Algebraic*

Hyperstructures and Logical Algebras, Tatra Mountains Mathematical Publications, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Rerum Naturalium, Mathematica a Science and Military. Bol som predsedom JSMF pobočka Bratislava I. Pravidelne prednášam, resp. prednášal som na FMFI UK, Fakulte architektúry a Stavebnej fakulte STU. Bol som školiteľom 7 vedeckých ašpirantov, resp. doktorandov (z toho po jednom z Vietnamu, SRN a Malty).

Som ženatý, manželka Želmíra bola chemička, dcéra Dagmar je lekárka a syn Andrej je elektro-inžinier na ústave, kde som kedysi začínal. Ako starý otec sa teším z dvoch vnučiek Lauriky a Luisinky.

S gitarou z pobytu v Dubne

Konferencia na Ischii 2006